

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نامه به مدیر مجله

- درباره مؤلف مقامات اربعین
- نگاهی به نقدی بر تاریخ گردیزی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

درباره مؤلف مقامات اربعین

دکتر محمد ریاض خان

استاد دانشگاه پنجاب پاکستان

چنین می‌نماید که در شمار سخنان ابوسعید در خانقاه به هنگام ارشاد سریدان و یاران اوست، ظاهراً یکی از سریدان پیر میهنه سخنان او را یکسره جذب و شور و حال و سبب مرتبه و مقام او در تصوف تواند، برشته تحریر در آورده. . . طبق اطلاعات تخصص گونه اینجانب، رساله سزبور از مصنفات اسیر سید علی همدانی شاه همدان (۷۱۴ - ۷۸۶ هـ) می‌باشد. اسیر کبیر، علی ثانی، سید علی همدانی « حواری کشمیر » را سا در شماره ۶ نشریه معارف اسلامی معرفی کرده ایم، و رساله چاپ شده به‌عنوان « اربعین صوفیه »، « چهل مقام صوفیه » و

فاضل محترم آقای دکتر محمد دامادی در صفحات ۵۸ - ۶۲ شماره ۱۲ نشریه معارف اسلامی (فروردین ۱۳۵۰ ش) مقامات اربعین شیخ ابوسعید فضل الله محمد بن ابی‌الخیر احمد میهنی (متوفی ۵۳۰ / ۱۰۴۹ م) را تصحیح کرده بچاپ رسانده‌اند. از توضیحات تمهیدی ایشان پیداست که متن این رساله از صفحه ۲۹ تا ۴۲ نسخه عکسی شماره ۱۳۱ موجود در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران برداشته شده و قدمت آن « بقرینه تاریخ کتابت سائر رساله‌ها که در پایان برخی از آنها ثبت افتاده است، از نیمه اول قرن هشتم هجری فراتر نمی‌رود. . .

- « اصطلاحات صوفیه » در نسخ خطی و عکسی زیر ، بنام وی منسوب می باشد :
- ۱- نسخه خطی شماره ۵۸۸ خانقاه احمدی ذهبیه تهران (جزو مجموعه رسایل که منقبة الجواهر یا مستورات در مناقب امیر سید علی همدانی هم جزو آنهاست) .
 - ۲- نسخه خطی در مجموعه شماره ۴۲۵۰ کتابخانه ملی ملک تهران .
 - ۳- نسخه عکسی جزو مجموعه شماره ۱۶۶۶ (قسمت بیست و دوم) بنام اشتباهی « اصطلاحات صوفیه » (کتابخانه مرکزی) همچنین در سه نسخه خطی زیر هم ، طبق فهرس و عبارات منقوله ، رساله بنام امیر سید علی همدانی مضبوط می باشد :
 - ۱- نسخه خطی کتابخانه سوزه بریتانیا (نگاه کنید فهرس ریو ، جلد دوم ، صفحه ۸۳۶ -) .
 - ۲- نسخه های خطی به شماره ۲۳۰۵ و ۲۴۰۸ موجود در کتابخانه فرهنگستان تاشکند (رجوع شود به فهرس آن کتابخانه ، جلد سوم) .
- امیر سید علی همدانی این رساله را از نوشته های معین الدین ابی عبدالله محمد حموی
- جوینی (۶۴۴ - ۷۲۲ هـ) منتخب ساخته است - اختلاف متن در سه نسخه خطی و عکسی مزبور و متن چاپ شده بسیار ناچیز است مگر در ترتیب « مقامات » - در ابتدای نسخ موجود آمده است :
- « الکلام فی مقامات الصوفیه و بیان حالاتهم و اظهار درجاتهم من الفقر و ما يتعلق به من اسور الفقر علی اربعین درجه و هوسن انفس شیخ الاسلام جمال السنة معین الدین ابی عبدالله محمد حموی جوینی رضی الله عنه - الحمد لله رب العالمین و العافیة للمتقین و الصلوة علی نبیه محمد و آله و اصحابه اجمعین . اما بعد بدانکه . . . »
- عبارتی که در متن مطبوعه وارد آمده : « شیخ سالک ناسک سلطان الاولیاء المحققین ابوسعید بن ابی الخیر نورالله روحه ، فرمود که « در نسخ خطی و عکسی مزبور فاقد می باشد . گمان می کنم که کاتب مجموعه رسائل آنرا اشتباهی نوشته باشد . در اختتام متن رساله طبق نسخ خطی و عکسی ، آیه زیر قرآنی مضبوط است ، و در سائر آثار میر سید علی همدانی این آیه مبارکه همین طور نوشته شده است :
- « والسلام علی من اتبع الهدی » .

*

گفتیم که ترتیب مقامات در متن چاپ شده (و بعضی از عناوین مقامات) سخت اشتباهی است و این اسر از جدول زیر پیداست :

متن چاپ شده معارف اسلامی

- ۱- مقام نهم «در فنا» و مقام دهم «مخالفت نفس»
- ۲- مقام ۲۶ «جهاد» و مقام ۲۷ «ولایت»
- ۳- مقام بیست و نهم «وجد» (؟) است
- ۴- مقام سی و یکم «تفکر» است
- ۵- مقام سی و چهارم «خدمت» است
- ۶- مقام سی و هشتم «تحقیق» است

اگر بمتن چاپ شده هم تعمقی ورزند ،

سماحه مقام ۲۹، ۳۱، ۳۴ و ۳۸ سبرهن سی گردد و همچنین پس و پیش گردیدن مقامات ۹، ۱۰، ۲۶ و ۲۷ هم علی الرغم ترتیب معمول مقامات صوفیه سی باشد .

متن نسخ خطی و عکسی

- مقام نهم «مخالفت نفس» و مقام دهم «رضا»
 مقام ۲۶ «ولایت» و مقام ۲۷ «جهاد» .
 مقام بیست و نهم «وحدت» است
 مقام سی و یکم «انس» است
 مقام سی و چهارم «محاضره» است
 مقام سی و هشتم «تجسس» است

خلاصه رساله چاپ شده از مصنفات سیرسید

علی همدانی است و متن چاپ شده باید در وهله اول با لاقول آنچه که نشان داده ایم و در مرحله بعد طبق نسخ خطی و عکسی تصحیح گردد .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی